



בשבילי המועד

ישיבת מיר ירושלים

גיליון שבועי לתלמידי, בוגרי וידידי ישיבת מיר

יום כיפור, תשפ"ה

זמני כניסת החג

Baltimore, MD - 6:14	Minneapolis, MN - 6:16
Brooklyn, NY - 6:02	Miami, FL - 6:38
Chicago, IL - 5:54	Monsey, NY - 6:02
Houston, Texas - 6:36	Montreal, Quebec - 5:56
Johannesburg, S. Africa - 5:54	Passaic, NJ - 6:03
Lakewood/Deal, NJ - 6:04	Toronto, Ontario - 6:22
London, UK - 5:59	Yerushalayim - 5:35
Los Angeles, CA - 6:05	Zurich, Switzerland - 6:26

בשבילי הלכה

ע"י הרב הגאון מאיר צבי שפיצר שליט"א
הערות בעניני הלכה. הלכה למעשה יש לשאול לרב

קידוש של שבת

דנו האחרונים אם יש חיוב קידוש לחולה שצריך לאכול ביר"כ, ע' מג"א סוס"י תרי"ח ורע"א שם, ואג"מ חר"מ ח"א ל"ט. וע' אר"ש פ"ד מעבודת יר"כ ה"א וכן נ"ל דקדושת יר"כ חייאל על שבת ג"כ להקדישו בשבות מכל אכילה דקדושת יר"כ גם לשבת אהני שיוקדש בענות נפש, ולכן ביר"כ שחל בשבת וחולה שיש בו סכנה שצריך לאכול, מורה אני דלא מקדש גם על שבת דזה קדושת שבת אז שלא לאכול בו ופשוט". (וע"ש באו"ש דלכן ביר"כ דעבודת היום דוקא בכה"ג, ה"ה יר"כ שחל בשבת בעי מוסף שבת דוקא ע"י כה"ג. וכן הביאו בשם נוסח אתה כוננת דיר"כ שחל בשבת היה כה"ג מקריב גם קרבן שבת).

וידוע קו' השפ"א ביר"כ שחל בשבת למה לא נקבל שבת תיכף בפלג המנחה ויהיה עת לקדש ולאכול סעודת שבת דאורייתא ואח"כ נקבל יר"כ, לשיטות דאפשר לחלק הקבלה לזה ולא לזה. ואולי י"ל לפי האו"ש כי תולים זב"ז.

והוסיפו מדברי תו"כ אמור פרשתא י"א פ"ד אות ד' יכול תהא שבת בראשית אסורה בכולם (דכתיב שבת שבתון כמו יר"כ) ת"ל שבתון הוא לכם וענינתם, הוא אסור בכולן ואין שבת בראשית אסור בכולן. (והבאנו בקובץ אחר ביר"כ). ונמצא דיר"כ שחל בשבת דאין מיעוט זה, הרי השבת עצמו ג"כ מחייב שבתון מכל דבר. (שו"ר כע"ז חמדת ישראל ח"ב בקונ' דרך חיים י"ח א' בסופו).

והביאו בשם זמירות שבת, (חיבור אבן עזרא), כי אשמרה שבת וכו', על כן להתענות בו על פי נבוגיו אסור, לבד מיום כיפור עווני, וצ"ב אמאי הזכיר יר"כ, ותירצו דכאן הכוונה כי ביר"כ אז באמת השבת מתיר ומחייב תענית.

וע' של"ה מס' יומא, לענין יר"כ דבאמת א"צ ק' ברכות דאל"כ מה תאמר ביר"כ שחל בשבת היאך יקוימו ג' סעודות שהם דאורייתא אלא לא אפשר שאני וקדושת היום מספיק ועומד נגד הקדושות של כל מצוות אלו. ולכא' בשלמא לענין מאה ברכות שהוא דין ביר"כ א"ש אבל איך משלים דין שבת, ועכ"ל כנ"ל דחל יר"כ על קדושת השבת.

ובענין יר"כ שחל בשבת ע' בני יששכר תשרי ו' י"ז שפי' בזה בשם נועם מגדים שאמרו בשבת קי"ח ע"ב אלמלא שמרו בני"י שתי שבתות וכו' ופי' כי צריך עונג שבת אלא אם מרגיש כ"כ הנאה בהצום עד שנעשה מזה עונג שבת, ונמצא שמר ב' שבתות יחד. ולכא' א"ש טפי לפי האו"ש הנ"ל.

נעימותה של תפילת נעילה בישיבה

סיפר הגאון הרב שמשון דוד פינקוס זצ"ל:

אבי סיפר לי, שבישיבת מיר היו גומרים את תפילת נעילה כמה שעות אחרי השקיעה!

מרן המשגיח הגאון הרב יחזקאל לוינשטיין זצלה"ה היה רגיל למנחה זה של ישיבת מיר בחו"ל, וכשהגיע לישיבת פוניבז' הפריע לו מאוד ששם גמרו נעילה בדיוק בזמן. הוא לא היה יכול לסבול זאת.

מה עשה? כשגמרו בישיבה תפילת נעילה, היה לוקח עמו מנין של בחורים לחדר צדדי, ושם היו ממשיכים את נעילה שעתים נוספות.

מדוע? מה פשר הדבר?

ובכן, אני לתומי חשבתי שהטעם הוא משום שכל מילה של יום כיפור היא כ"כ יקרה, אפשר להשיג פרנסה, ילדים טובים, הכל.

אך כששאלתי אחד התלמידים שהיה שם בישיבת מיר בחו"ל, הוא הסביר לי שזו לא הסיבה. אלא משום שהתפילה היתה להם כל כך נעימה, כל כך געשמאק, עד שפשוט לא יכלו להפסיק!

היהודים האלו כשהתפללו, לא יכלו להפסיק. זה היה כ"כ 'טעים' להם, הדיבור עם השי"ת, ההרגשה שבונים עולמות, ממש כמו אדם האוכל מאכל ערב ואינו מסוגל להפסיק.

(בזמן זה של תפילת נעילה, היה מרן ראש הישיבה הגאון הרב אליעזר יהודה פינקל זצלה"ה מסתובב בין ספסלי בית המדרש ובוחר את פניהם של תלמידי הישיבה. כאשר היה רואה בחור שנראה שנחלש מחמת התענית, היה שולח אותו מיד לאכול בביתו, שם הייתה הרבנית הצדקנית ע"ה טורחת ומכינה אוכל לבחורים).

מתוך הספר נפש חיה

בינוניים תלויים ועומדים עד יום הכיפורים

וכשם ששוקלין זכויות אדם ועונותיו בשעת מיתתו, כך בכל שנה ושנה שוקלין עוונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכויותיו ביום טוב של ראש השנה. מי שנמצא צדיק נחתם לחיים, ומי שנמצא רשע נחתם למיתה, והבינוני תולין אותו עד יום הכפורים, אם עשה תשובה נחתם לחיים ואם לאו נחתם למיתה (רמב"ם פ"ג מהל' תשובה ה"ג).

הקשה הגאון הרב יצחק בלאזר זצלה"ה (כוכבי אור סי' ה'), כיון שמדובר באדם שעוונותיו וזכויותיו עומדים מחצה על מחצה, הרי די לו שיעשה מצוה אחת בימים אלו ויכריע את דינו לזכות ולמה צריך לעשות תשובה. ותיירץ: מניעת התשובה היא חטא גדול, והוא מכריע כל זכות שיכול לעשות.

ביאר מרן ראש הישיבה הגאון הרב רפאל שמואלביץ זצלה"ה: "אפילו אם יהיה לאדם ריבוי מצוות ביום הכפורים, אף נגד העבירה של מניעת התשובה, אבל מ"מ מניעת התשובה היא בגדר של מרידה במלכותו יתברך, וכמו שכתב בשערי תשובה לרבינו יונה (א, ב): "ודע, כי החוטא כאשר יתאחר לשוב מחטאתו יכבד עליו מאד ענשו בכל יום, כי הוא יודע כי יצא הקצף עליו ויש לו מנוס לנוס שמה, והמנוס הוא התשובה, והוא עומד במרדו והנו ברעתו, ובידו לצאת מתוך ההפכה, ולא יגור מפני האף והחמה, על כן רעתו רבה. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה על הענין הזה (קהלת רבה ז, לב) משל לכת של לסטים שחבשם המלך בבית האסורים, וחתרו מחתרת, פרצו ויעבורו ונשאר אחד מהם. בא שר בית הסוהר וראה מחתרת חתורה והאיש ההוא עודנו עצור, ויך אותו במטהו. אמר לו: קשה יום, הלא המחתרת חתורה לפניך ואיך לא מהרת המלט על נפשך", עכ"ל.

צ"ב, מפני מה הביא רבינו יונה את דברי המדרש תוך דבריו, דאף אמנם אמת ונכון הוכיחו השר על שהוא שוטה וכסיל, ולא ברח מבית האסורים כשהיתה לפניו האפשרות לברוח, אבל מה שייך זאת למה שכתב בשערי תשובה שכאשר יתאחר החוטא לשוב מחטאתו יכבד עליו מאד ענשו בכל יום.

והנראה לומר, דאמרו במשל ששר בית הסוהר הכהו במטהו, ויש לעיין מפני מה הכהו, אמנם הוכיחו כהוגן שהוא שוטה וחסר דעת, אבל מדוע גם היכה? אלא שראה השר כי לא הציל את נפשו מבית האסורים, לא בתור טעות ומעשה משובה, אלא כמרידה במלך, שמראה שלא אכפת לו מעונשי המלך. ואף זו רעתו של מי שאינו שב בתשובה, שהרי מראה כאן מרד בהשי"ת, ומכריז שאינו חושש מעונשי המקום.

בימים הללו, כאשר הקב"ה קרוב ומקבל תשובת עמו ישראל ברחמים, הרי זו מחתרת חתורה לפניו, ומי שאינו שב בתשובה בימים אלו הרי הוא כמורד במלכו של עולם, ויכול האדם ח"ו לאבד את האפשרות הנוספת לזכות בדין.

(ליקוטי חכמה ומוסר, עמ' קי"ג)



דברי רבותינו



דברי הימים



שׁוֹרֵשׁ הַחֲטָא

בדרך הכוללת את כל החטאים שהוא עתיד לעשות, וכך גם כל המידות הרעות מביאות את האדם לחטאים רבים, ולכך עונשם רב הוא וקשים הם יותר מהחטאים עצמם.

וכפ"ב מהלכות דעות (ה"א) כתב הרמב"ם ז"ל: "חולי הגוף טועמים המר מתוק והמתוק מר, ויש מן החולים מי שמתאוה ותאב למאכלות שאינן ראויין לאכילה, כגון, העפר והפחם, ושונא המאכלות הטובים, כגון, הפת והבשר, הכל לפי רוב החולי. כך בני אדם, שנפשתיים חולות, מתאווים ואוהבים הדעות הרעות ושונאים הדרך הטובה ומתעצלים ללכת כה, והיא כבידה עליהם למאוד לפי חליים. וכן ישעיהו אומר באנשים הללו (ישעיה ה, כ): "הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע, שמים חושך לאור ואור לחושך, שמים מר למתוק ומתוק למר", ועליהם נאמר (משלי ב, יג): "העוזבים אורחות יושר ללכת בדרכי חושך", ומה היא תקנת חולי הנפשות, ולכן אצל החכמים שהם רופאי הנפשות וירפאו חליים בדעות שמלמדים אותם עד שיחזירו לדרך הטובה. והמכירים בדעות הרעות שלהם ואינם הולכים אצל החכמים לרפא אותם, עליהם אמר שלמה (משלי א, ז): "חכמה ומוסר אוילים בזו".

והרי כל אחד ואחד יש בידו מחולי הנפשות, ואם כן עליו לילך אל החכמים רופאי הנפשות, הלא המה השערי תשובה והמסילת ישרים, ועליו גם לעמול בתורה שהיא החכמה, ואם אינו עוסק בעמל התורה והמוסר עליו נאמר: "אוילים בזו".

ומסיימת התורה בפרשת בן סורר (פסוק כא): "וכל ישראל ישמעו ויראו", ואף על גב דאמרינן בגמרא (סנהדרין עא, ב): "בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות", ואם כן מהו וכל ישראל ישמעו וגו', אלא כשנתבונן בחומר שהחמירה תורה על עוון זה שהוא מעמיד את עצמו על דרך רעה שאין לחזור ממנה, אם כן: "ישמעו ויראו", ילמד כל אחד לעצמו את גודל חיוב ההתרחקות מדרך זו של מידות רעות, כי הן הן הגורמות לכל החטאים, ובמידות אמנם נכללו כל החטאים העתידיים להיות, כי הרי ודאי הוא שיעשה את העבירות, אם לא ישוב בתשובה.

והנה איתא באבות (פ"ב מ"ח): "אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך כי לכן נוצרת", וכתב שם בליקוטים ז"ל: "ראיתי לכתוב כאן אשר מצאתי במכתב לכמה"ר חיים סרגוסי, מבני בניו של הגאון הקדוש מה"ר יוסף סרגוסי, בעל הנס מגירוש סיסיליא, רבו של הרדב"ז, ז"ל: פירשו הראשונים דמ"ש אם למדת תורה הרבה וכו', שר"ל אל תחזיק טובה לעצמך באמרך שלכך נוצרת, וכבר יצאת יד"ח במה שכוונת היצירה האלקית בבריאתך, אל תאמר כן, כי דע לך שעבודת השי"ת לא ידע אנוש ערכה ואין לה תכלית".

ומוסיף שם עוד: "ושמעתי מפי הרב הגדול מרן מהר"ר אברהם סכנדר, ששמע מפי סופרים איש מפי איש מפי הרמב"ם, שאדם גדול לא היה רוצה לקרות וידוי יום הכיפורים, כי יודע בעצמו שלא עשה דבר עבירה ולמה ידבר שקרים לפניו יתברך והוא חותמו אמת. והשיבו הרמב"ם: אילו ידעת אתה הנלבב כמה חומר עבודת השם יתעלה, וכמה צריך לעבוד את האלוה-הזה, והיית מקיף העבודה הראויה והמוכרחת לאדון הזה, היית יודע בודאי שאין כל יום שאין אתה עושה כל האמור בוידוי, ועוד נוסף כהנה וכהנה, וכל אדם נידון לפי גודל חכמתו. ומסיים הרמב"ם: "ואף על דבר זה שדברת עתיד אתה ליתן את הדין", עכ"ל.

בפרשת בן סורר ומורה אמרה התורה שבן סורר נידון במיתה חמורה, בסקילה, על אף שלא עבר עבירה שחייב עליה מיתה, ורש"י (דברים כא, יח) הביא את דברי הגמי בסנהדרין (עד, א) שהוא נהרג ע"ש סופו: "הגיעה תורה לסוף דעתו, סוף שמכלה ממון אביו ומבקש לימדו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות. אמרה תורה ימות זכאי ואלך ימות חייב".

והקשו הראשונים והובאו הדברים בשפתי חכמים, שהרי בישמעאל מצאנו שאמר הקב"ה: (בראשית כא, יז) "באשר הוא שם" ורש"י שם פירש שהיו מלאכי השרת מקטרגים עליו ואומרים: רבש"ע מי שעתיד זרעו להמית בניך בצמא, אתה מעלה לו באר, שהרי כאשר הגלה נבוכדנצר את ישראל ביקשו ישראל מהשבאים, הוליכנו אצל בני דודינו ישמעאל וירחמו עלינו, ויצאו כני ישמעאל והביאו להם בשר ודג מלוח ונודות נפוחים, סבורים ישראל שהם מלאים מים, וכשפתחום היתה הרוח נכנסת בגופם ומתו. והקב"ה השיב למלאכים: עכשיו מהו, צדיק או רשע. אמרו לו: צדיק. אמר להם: לפי מעשיו של עכשיו אני דן אותך, וזהו שנאמר: "באשר הוא שם". וא"כ קשה מדוע בן סורר נידון ע"ש סופו. ועוד הקשו, איך יתכן שתהיה תחילתו חמורה מסופו, דהרי גם מלסטם את הבריות והורגן אין מיתתו בסקילה אלא בסייף, שהוא קל מן הסקילה.

וביאר במשנת ר' אהרון, להגר"א קוטלר זצ"ל, דבאמת אין להעניש זכאי בגלל סופו, "ועל שם סופו" שאמרו חז"ל אין הכוונה דנידון על המעשים שהוא עתיד לעשות, דודאי הוא נידון על מה שהוא עכשיו, וכבר עכשיו הוא העמיד את עצמו במצב כזה שבסופו הוא מוכרח ללסטם את הבריות ולהורגן, ועל מצבו עתה, הוא נהרג. וזה שמרגיל עצמו כאופן שבהכרח ירד מדחי אל דחי, הדבר נחשב לעוון גדול מאוד שעונשו הוא סקילה. והטעם שנקרא "זכאי" הוא משום שאת המעשים העתידיים שבגרמתם הוא נהרג עדיין לא עשה. אבל באמת חייב הוא, כי כבר העמיד את עצמו בדרך שאין לשוב הימנה. וכן כתב בספורנו: "סורר ומורה, כי מריו מסיר התקוה שישבו מסוררותו", נמצא א"כ, שכל זמן שיש תקוה שישבו הבן מדרכו הרעה, עדיין אינו נענש, ורק ברגע שאפסה כל תקוה שישבו, הוא הנקרא בן סורר, ומיתתו לאלתר בסקילה. ולכך מיתתו בסקילה ולא בסייף, כי דרך זו כוללת בתוכה את כל המעשים העתידיים ולכך עונשה חמור יותר. בכל עבירה נענש החוטא על עבירה זו בלבד, ואפילו עושה את העבירה הרבה פעמים אינו מצטרף, אבל כן סורר שהתייצב על דרך שסופה ללסטם ולהרוג את הבריות, הרי דרד זו כוללת בתוכה את כל העבירות שעתיד הוא לעשות, ולכן מתחייב הוא במיתה החמורה ביותר שהיא סקילה.

כתב הרמב"ם (פרק ז תשובה הל' ג): "אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה, כגון, זנות וגזל וגניבה, אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו כן הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההתול וכו', מן הכל צריך לחזור בתשובה, ואלו העוונות קשים מאותן שיש בהם מעשה, שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש מהם. וכן הוא אומר (ישעיה נה, ז): "יעזב רשע דרכו וגו'". מתבאר מדברי הרמב"ם שעוונות אלו קשים יותר מהעוונות שיש בהם מעשה, כי דעות רעות כוונותן למידות ותכונות רעות, והן הדרך המביאה בסופה לחטאים רבים. לכן, קשה היא יותר מהחטאים עצמם, קשה לפרוש הימנה וצריך לשוב מהמידות הרעות בכל גדרי התשובה. ודבר זה מתבאר ממה שחייבה התורה בן סורר בעונש חמור כל כך, משום שהעמיד עצמו



תמיד לטענות השקר בהתוכחם עם רעיהם לאמור לא פעלנו און, על ידי זאת הרגילו שפתייהם לאמר רע לטוב ולטוב רע ולהכריע את השקר".

והרגל נעשה לטבע ומביאו לידי חולי הנפש, שאומר תמיד על רע טוב ועל טוב רע, אף שאין לו נגיעה בדבר, מ"מ כבר הורגלה לשונו בכך. וממשיך הפסוק שם (יא, יא) "מאזני מרמה תועבת ד' ואבן שלמה רצונו" מאזני המרמה הם תועבת ד', ואבן שלמה, האבן עצמה היא רצון השי"ת, ומבאר ר"י: "מאזני מרמה תועבת ד'", פורש בתורה, שנאמר (דברים כה, יג): "לא יהיה לך בכיסך וגו' כי תועבת ד' וגו'", צריך אתה לבקש טעם על מה הוזקק שלמה ע"ה לחזור ולכתוב זה בלא תוספת ביאור והבנת טעם, גם כי המקראות האלה סדורים בעניני המדות ולא בפרט מעשה ממעשה העבירות". ומה חידש שלמה בענין זה, וביותר דלמד מזה לענין המידות.

ותירץ רבינו יונה ז"ל: "עתה תראה כי נסב גבול הענין הזה לענין פי רשעים תהפוכות, ובא שלמה ע"ה לתת מופת על המידה ההיא, כי היא שנואה, וגם לא יתן ולא יוסיף מה שהרשע מכריע על טענת השקר בהיות ריב בין אנשים, כגון, שאין הרשע שופט בינותם ואין בידו להציל עשוק מיד עושקו, ובא האות והמופת כי מידת הכרעת השקר תועבת ד', כענין מאזני מרמה שהן תועבת ד' ככתוב בתורה, ואפילו לא שקלו בעליהן בהן עברו את פי ד', כמו שאחז"ל, כי לא נכתבה אזהרת המשקלות רק לעבור עליהן משעת המעשה, שכבר נתפרש איסור הגזל והאונאה, ואם מאזני מרמה יען היותם מוכנות להכריע כמרמה הם תועבת ד', אע"פ שלא הונו בעלים בהם, כ"ש המרגיל שפתיו להכריע על השקר ואף כי לא הזיקו מאומה בהכרעתן כי הם שנואות, כי הנה המה מוכנות בהרגל ההוא לעזור את השקר במקום שתחזקנה ידי עושה השקר בעזרת דברי הרשע, ותרפינה ידי הזכאי בהכרעת פי תהפוכות וישלוט ההרגל בלב ובשפתים, כי ההרגל על כל שלטון, וכן כתיב: "למדו לשונם דבר שקר וגו', הוי אומרים לרע טוב ולטוב רע".

התכונות והמידות הרעות שיש לאדם הן השורש לכל הרע שיש כאדם והוא חולי הנפש. חולי זה נמצא בכל אחד ואחד, ומי יאמר זיכיתי לבי. ואף דואג ואחיתופל שהיו ענקים בתורתם, נפלו לבאר שחת מכח המידות הרעות שקננו בלבם, כדאיתא בגמ' (חגיגה טו, כ): "טינה היתה בלבם". ולכן לא הגינה התורה עליהם, אע"פ שהתורה אגוני ומצלי, מ"מ כשיש לאדם חולי נפש של מידות רעות, חייב הוא תחילה לרפאות את החולי, ומבלי שירפא אין לו תקוה, כי המידות הרעות, כפי שאנו לומדים מדברי הרמב"ם ורבינו יונה, הן עצמן העבירות, שהרי הן מביאין את האדם שלא יכיר בחטאיו ולכן אומר: לא חטאתי, כי כבר הרגיל את נפשו לרע, לומר עליו שהוא טוב, ואינו מרגיש שמעשיו רעים וחטאים, ועל כך אמר הכתוב (ירמיהו כ, לה): "הנני נשפט אותך על אמרתך לא חטאתי" כי באומרם לא חטאתי נכלל בהאי קרא: "פי רשעים תהפוכות" ועל ענין זה בא עיקר המשפט. וכאן טמונה גם התשובה האמיתית לשוב מעבירות ומגורמי העבירות, ללכת אל החכמים שירפאו אותם מהחולי שדבק בו ולהרגיל עצמו לומר על רע ועל טוב טוב, וע"יז יכיר במעשיו אם טובים הם או רעים ח"ו ובהתמידו בדרך זו יזכה לסליחה ומחילה ולהיות לרצון לפני השי"ת.

ובודאי הדברים צריכים ביאור, שהרי איך כתב הרמב"ם לאותו אדם גדול שאין שום חטא המנוי בוידוי שאינו עובר עליו בכל יום, ועוד נוסף כהנה וכהנה.

וביאור העניין אפש"ל דבכל העבירות, מלבד העבירה עצמה, הרי יש בה את המידה המביאה לידי העבירה. ולפי מה שנתבאר, הרי המידה המביאה למעשה העכירה קשה יותר מהעבירה עצמה, דבמידה נכללות כל העבירות הנולדות ממנה, וגם קשה לשוב בתשובה ולעזוב אותה. ולכן גם הוידוי הוא יותר על הגורם לחטא מאשר על החטא עצמו. כי כשמרגיל האדם את עצמו למידות אלו, הרי סופו ודאי לעשות חטא, דהמידות הרעות הטבועות בלב האדם הן הן הגורמות לכל החטאים, ותיקון המידות אין לו גבול, והיינו שינקה ויזכך האדם את ליבו ויטהר את עצמו להיות עבד ד' בכל כוחותיו, זוהי עבודת חיים. ולמטרה זו נותן לו הקב"ה חיים, כדי לטהר ולשבור את מידותיו, וכמש"כ במשלי (ד, יג): "כי מה שהאדם חי הוא כדי לשבור המידה שלא שבר עד הנה". כי המידות הן הגורמות לחטאים, ומידות התאוה והעצלות הן המפריע הגדול לכל עבודת ד'. נמצא שאף אם נזהר האדם מלעבור עבירות, מ"מ לטהר את המידות שמביאות לעבירות זוהי עבודה בלי גבול, ועל כך צריך לומר וידוי בכל יום ויום, וזהו שאמר הרמב"ם לאותו אדם גדול, שאין שום חטא המנוי בוידוי שאינו עובר עליו בכל יום, כי עבודת השם אין לה גבול ואין לה תכלית.

וכן מצאנו אותם דברים ממש בדברי רבינו יונה ז"ל במשלי (כ, ט) על הפסוק: "מי יאמר זכיתי לבי טהרתי מחטאתי" וכתב ר"י: "אם הרעים יראים וזוחלים מהתראות לפני מלך ברד בשבתו על כסא דין, מפני שהוא חכם וירא חטא ואוהב היושר, והיכולת בידו לעשות משפט, איך לא ייראו הנבראים מלפני הבורא יתברך שהוא בוחן לב וחוקר כליות, ואיך לא יבושו מלפניו על מידותיהם הרעות ומחשבותיהם אשר לא טובות, כי מי יאמר זכיתי לבי ולא נשארה בי מידה רעה, ובכן טהרתי מחטאתי, כי אחרי שיזכה האדם את לבו לא יטהר מחטאתו, כי ענוש יענש האדם על מידות הלב הרעות, כי השי"ת לא יחפוץ בעל המידות הרעות. והשנית, כי המידות הרעות יולידו הפעולות הנשחתות. והנה לשון: "מי יאמר זכיתי לבי", יורה כי אין ראוי לאדם לבטוח בנפשו ולהאמין בעצמו שזיכה לבו וטהרו וקדשו מן המידות הרעות הנמצאות בו מתולדתו, לכן ראוי לו שיפחד תמיד מלפני השי"ת הצופה מחשבותיו".

דברי רבינו יונה הם הם ממש דברי הרמב"ם שהחטאים נולדים כתוצאה מהמידות הרעות, ואין ראוי לאדם לבטוח בנפשו שתיקן כבר את מידותיו הרעות וזיכה את לבו וטהרו וקדשו. ולכן ראוי לו לומר וידוי ו"על חטא", ולשוב בתשובה תמיד, וזהו האושר הגדול של האדם שיכול לשוב בתשובה אפילו על מידותיו הרעות, וזהו שאמר הכתוב: "וכל ישראל ישמעו ויראו". היינו שיקחו אל לבם את חומרת הענין וישובו בתשובה.

מידות אלו הן חולי הנפשות, שתקנתם הוא לילך אצל החכמים שהם רופאי הנפשות, כלשון הרמב"ם בפ"ב מהלכות דעות. חולי זה הגדירו הרמב"ם, כלשון הנביא ישעיהו, שאומרים לרע טוב ולטוב רע, ואת ביאור העניין ביאר רבינו יונה על הפסוק במשלי (י, לב): "שפתי צדיק ידעון רצון, ופי רשעים תהפוכות", וכתב על כך רבינו יונה: "כי אע"פ שלא ידבר הצדיק רק אמת, דרכו לשנות בענין השלום, ושפתי נהוגות ומלומדות לרצות חבריו וכו'. ופי רשעים תהפוכות", פיהם מלומד ורגיל להכריע על היפך האמת לכל ריב ותוכחה, כי יהיה ריב בין אנשים, וגם אינם בדבר, ואין להם בו תועלת, דרכם להכריע על טענת השקר ולהראות לה פנים. ומה שהביאם לזה, כי על פי שפעלו תמיד עולה ועושק וחמס והוצרכו



Below is an English adaptation of this weeks' Parsha Preview which can be heard live every Wednesday at 2:15 PM

Teshuvah: Look at Your Neshamah!

Moreinu Hagaon Harav Binyomin Carlebach Shlita.

I would like to share with you a thought that I saw in the sefer Yerach Ha'eisanim, by the Lakewood Rosh Yeshivah Rav Yerucham Olshin, from which I drew chizuk. The Rambam says as follows (Hilchos Teshuvah 3:4).

אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב רמז יש בו כלומר עורו וישנים משנתכם ונרדמים הקיפו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל הביטו לנפשתיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם ויעזבו כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה.

The Rambam is teaching that although the reason we blow shofar is to fulfill the mitzvah in the Torah, the shofar communicates a deeper message, urging us to wake up from our slumber, examine our actions, do teshuvah, and remember the Ribbono Shel Olam. The shofar is calling out to those who forget the emes, tied up as they are with the mundane realities of the time, and spend all their days and years involved in shtusim. The shofar says, "Look at your neshamah! Improve your ways and your actions! Each one of you should abandon your bad ways!"

On Rosh Hashanah we're concerned with malchus. Teshuvah and viduy are for the rest of Aseres Yemei Teshuvah; we don't do teshuvah on Rosh Hashanah. And yet, Rosh Hashanah is the first day of Aseres Yemei Teshuvah. What, then, is the teshuvah of Rosh Hashanah?

The Rambam tells us that the shofar is directing us how to do teshuvah. But he uses two words that need explanation: הביטו לנפשתיכם. What does it mean to "look at your soul"?

Rav Olshin references an interesting insight from the Midrash Shmuel on Pirkei Avos, regarding the following mishnah:

עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון מאין באת מטפה סרוחה ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא.

Akavia ben Mahalalel is teaching us that if you look at three things, you won't come to do an aveirah: Know where you come from, where you are heading, and before whom you will have to give a din v'cheshbon. The mishnah then elaborates: Where do you come from? From a tipah seruchah, a lowly entity. Where are you heading? Back to the dust, as the passuk says, עפר אתה ואל עפר תשוב. And before whom will you have to give a din v'cheshbon? Before Hakadosh Baruch Hu Himself.

Yet the mishnah seems to contain unnecessary redundancy. Why did the Tanna have to state, in general terms, the three things you should look at, and then restate them along with the specifics? Couldn't the underlined words of the mishnah have been omitted?

עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון מאין באת מטפה סרוחה ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא.

Two Pathways to Teshuvah

The Midrash Shmuel explains that Akavia ben Mahalalel is outlining two different pathways to help us avoid sinning. The second is to look at a person's guf and contemplate the lowliness of a mortal, who comes from a tipah seruchah, is headed to a place of dust and worms, and is going to have to give a din v'cheshbon on everything he has done. Realizing this should help a person avoid sin. But before delineating that pathway, the Tanna conveys a crucial message: Know

where you come from! Here, he's not referring to the guf, but to the neshamah - if you want to keep away from sin, stop and think for a moment about where you come from. The neshamah of each Yid is a chelek Eloka mimaal, and before it descended to this world it was davuk to Hakadosh Baruch Hu, Who sent this individual neshamah into this world and connected it with a guf, charging it to be omed b'nisayon for seventy or eighty years or so. Stop and look where you come from! Look at the greatness of your neshamah! And look where you are headed! Your future is to come back to the Ribbono Shel Olam and enjoy the ultimate s'char of being davuk to Him. Then, you will give a din v'cheshbon before Him, because you have the strength to overcome your nisyonos, thanks to the lofty neshamah you possess, and halevai you will go back and report to the Ribbono Shel Olam, "I have fulfilled Your mission."

In other words, the Tanna is telling us that there are two ways to avoid sinning: on one hand, to look at the gadlus ha'adam and the greatness and chashivus of your neshamah, and, on the other hand, to look at the lowly guf in which that neshamah is trapped.

These two pathways mirror the respective types of teshuvah of Rosh Hashanah and Aseres Yemei Teshuvah. The teshuvah of Aseres Yemei Teshuvah involves grappling with all the aveiros we've done: al cheit, viduy, charatah, kabbalah al ha'asid. On Rosh Hashanah, the teshuvah is entirely different. We are not focusing on aveiros, but contemplating the greatness of our Creator. Caught up as we are with the mundane world and our daily routines, we forget the Ribbono Shel Olam, and we lose sight of the lofty neshamah He imbued in us and the mission He assigned us, along with the kochos He endowed us with, enabling us to be omed b'nisayon. The teshuvah of Rosh Hashanah is הביטו לנפשתיכם! Take a look at your neshamah, and see how exalted it is and how far you can go!

The Ribbono Shel Olam gave each of us a nefesh hamaskeles, in order that we should remember Him and understand His ways. Through learning His Torah, we can become close to Him.

Rabbeinu Yonah says, in Shaarei Teshuvah, that the first requirement of teshuvah is charatah for the past - and then, he says, when a person contemplates the aveiros he committed in his life, he should realize that Hakadosh Baruch Hu gave him a lofty neshamah and seichel that he could use for such great things and come closer to the Ribbono Shel Olam with; how could he have taken that neshamah and used it for just the opposite?

Each person has a different neshamah and spiritual makeup, and each person has his own shlichus - but each one of us should recognize how great is the chelek Eloka mimaal that Hakadosh Baruch Hu gave us, and with that recognition, undertake a kabbalah al ha'asid. With that, we can achieve true charatah for the past, understanding and appreciating where we went wrong and how to rectify it.

Hakadosh Baruch Hu should help all of us to be able to feel the romemus and groiskeit in teshuvah, and appreciate the zechus that we have to carry a neshamah that is a chelek Eloka mimaal. With that, we can experience true charatah for our aveiros, because we can achieve a real recognition of how we went astray, and then we can make a genuine kabbalah al ha'asid.

We should all be zocheh to do teshuvah sheleimah and experience the geulah sheleimah.

Gmar chasimah tovah and a shanah tovah u'mesukah to everyone.